

Het fiasco van pensioen in eigen beheer

Het pensioen in eigen beheer verdwijnt. Pensioengeld in de eigen bv inzetten bleek niet zo'n handige constructie als veel directeur-grotaandeelhouders dachten.

Door: Geert Dekker

Op papier was het een sympathiek idee. Net als de gewone werknemer zou de directeur-grotaandeelhouder (dga) een pensioen krijgen van zijn werkgever: zijn eigen bv. Er was wel een dilemma. Prachtig om geld opzij te leggen voor een pensioen, maar een ondernemer wil dat geld liever gebruiken om mee te ondernemen. De oplossing? De pensioenreserve binnen de bv opgebouwd. Geld dat was toegezegd aan de dga als werknemer bleef zo toch beschikbaar om te investeren in het bedrijf.

Het 'pensioen in eigen beheer' werd bedacht in de jaren zestig van de vorige eeuw. Decennia later haalt vrijwel iedereen opgelucht adem bij het officiële overlijden van dit systeem. Het is een misbaksel gebleken, een fiscaal gedrocht. Geld apart zetten voor de oudedag én beschikbaar hebben voor de onderneming kan simpelweg niet gelijktijdig. De paradox was dat pensioengeld er op papier wel was, maar niet apart werd gezet. 'Het is goed dat het nu uit elkaar wordt getrokken', zegt Gerard Staats, die aan Tilburg University onderzoek doet naar de fiscale aspecten van toekomstvoorzieningen. 'Het was toch vaak maar afwachten of het geld er aan het einde van de rit ook echt was.'

Staats, ook verbonden aan BDO Belastingadviseurs, geldt als autoriteit op het gebied van oudedagsvoorzieningen voor ondernemers. Hij heeft het ministerie van Financiën de afgelopen jaren zien worstelen met het pensioen in eigen beheer. 'Het systeem heeft jarenlang redelijk gefunctioneerd, maar door de lage rente van de afgelopen jaren kwamen de inherente tegenstellingen erin goed aan het licht. Vervolgens bleek de overheid niet bij machte een passend beleidsantwoord te vinden.'

Dividendklem

Al vlak na het uitbreken van de financiële crisis werd het grootste probleem duidelijk. De fiscale waarde van het opgebouwde pensioen liep steeds minder in pas met wat het echt zou kosten om het pensioen aan te kopen dat de dga aan zichzelf had beloofd. De regels voor het bepalen van wat jaarlijks belastingvrij opzijgezet kon worden (de dotatie) gingen uit van 4% rekenrente om de pensioenverplichting te bepalen. Maar als vervolgens het pensioen tegen een marktrente van bijvoorbeeld 1,5%, moet worden aangekocht, zoals nu, dan valt dat pensioen véél lager uit. Het werkelijke bedrag dat aanwezig moet zijn in de bv om het toegezegd pensioen waar te maken - de 'commerciële waarde' - is daardoor vei hoger. Die kan zelfs oplopen tot drie keer de fiscale waarde, zo zegt Staats.

'Het gevolg is een dividendklem. Door die zwaar drukkende commerciële waarde van zijn pensioen, kan de ondernemer geen dividend meer uit zijn onderneming halen.

De dividendklem is niet het enige ongeluk dat het pensioen in eigen beheer trof. Misbruik lag altijd al op de loer; het pensioengeld werd voor allerlei andere zaken gebruikt, wat leidde tot meer

handhaving en dus strengere regels. 'Die strengere regels werden ook steeds complexer', zegt financieel planner en pensioenconsultant Dick Kruijt. 'Op den duur begrepen alleen specialisten ze nog. Het pensioen eigen beheer groeide uit tot een walhalla voor adviseurs en werd een flinke kostenpost voor dga's'.

Drieopties

De dividendklem, het misbruik en de complexiteit; redenen genoeg om de regeling te herzien. Wat al met al, sinds het ministerie van Financiën dat erkende, een jaar of vijf in beslag heeft genomen.

Ook Kruijt is er niet rouwig om dat het pensioen in eigen beheer verdwijnt. 'Het merendeel van de dga's was er inmiddels op uitgekeken. Nog slechts een enkeling doteerde. Eigenlijk bevestigt de overheid met de nieuwe wet alleen wat in de praktijk al lang was gerealiseerd.

De wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen werd in maart door de Eerste Kamer aangenomen. Dga's met pensioen in eigen beheer moeten voor 1 juli a.s. kiezen uit drie opties: afkopen, een oudedagsverplichting aangaan of niets doen.

Noodgedwongen

'Bij afkopen keert de bv de fiscale waarde van het pensioen in een keer uit aan de dga en draagt daar meteen ook loonbelasting over af', legt Staats uit. 'Dat is dus alleen mogelijk als het pensioengeld ook echt in de bv aanwezig is.'

Bij mogelijkheid twee, de pensioenaanspraak omzetten in een zogeheten oudedagsverplichting, is dat geen vereiste. Staats: 'Daar komt op dat moment geen geldstroom aan te pas, maar je moet het wel formeel regelen met je bv. De aanspraak blijft als een verplichting op de balans staan en pas na pensioendatum moet je er fiscaal over afrekenen. Je bent wel de dividendklem kwijt, want het verschil tussen commerciële en fiscale waarde verdwijnt'.

Dat is niet het geval bij de derde optie, niets doen. Een optie die naar verwachting alleen noodgedwongen gekozen zal worden, door dga's die met de eerste twee opties niet uit de voeten kunnen. Die blijven dus zitten met de dividendklem. Ze moeten zorgen dat er voldoende geld is voor hun pensioen, voordat ze zichzelf winst kunnen uitkeren.

BV en privé

Kruijt gaat ervanuit dat pensioen nu een eenvoudiger onderwerp wordt voor dga's. 'Het kostenvoordeel van zelfuitvoeren was al lang niet meer vanzelfsprekend. Het ligt nu het meest voor de hand dat dga's die geen risico willen lopen met hun oudedagsvoorziening hun pensioen gaan verzekeren bij een verzekeraar, of kiezen voor een lijfrente.'

Kruijt hoopt wel dat dga's zo verstandig zijn daarbij niet over een nacht ijs te gaan. 'Bij het afscheid van het pensioen in eigen beheer wordt het de dga met deze drie opties nog een keer moeilijk gemaakt, zeker als ook sprake is van partneraanspraken. Maar als de dga deze beslissing neemt op basis van een financieel plan, dan worden alle facetten belicht die in de bv en privé een rol spelen.

Dan voorkomt hij dat hij ooit nog voor zulke onaangename verrassingen komt te staan als het pensioen in eigen beheer voor hem in petto had.'

'Opgelucht dat ik nu van al die regels af ben'

Henk Bellinga (60)

Niet langer dan zes jaar, tussen 2004 en 2010, bouwde Henk Bellinga (60) een pensioen op in eigen beheer. 'Tot ik besepte dat het door de voortdurend veranderende spelregels praktisch onmogelijk was een lange termijn plan te maken voor mijn financiële toekomst. Ik ben toen weer gestopt met de opbouw en gewoon gaan sparen, zowel privé als in de zaak.'

Bellinga is consultant in projectmanagement en teamsamenwerking, met name in infrastructuur en procesindustrie. In 2004 werd hij zelfstandig. Een pensioen in eigen beheer leek toen een verstandige keuze. 'Maar al gauw doken er berichten op over de dividendklem en er kwamen vrijwel elk jaar nieuwe en beperkende regels bij. Je moest telkens opnieuw de regeling actuarieel laten doorrekenen. Ik was het al snel beu: steeds meer adviseurs, steeds meer kosten, steeds meer discussie. Het beleid dwarrelde alle kanten op, ik kon nergens op rekenen. De overheid toonde zich onbetrouwbaar.'

Toen vorig jaar ernst gemaakt werd met het afschaffen van het pensioen in eigen beheer, vond Bellinga het tijd de balans op te maken. 'Op een gegeven moment wordt het behoorlijk complex, want ik had ook nog een deelpensioen van een vroegere werkgever. Dan is het zaak een en ander eens goed te laten uitzoeken én je prioriteiten te bepalen. Ik heb een financieel plan laten maken zodat ik een aantal scenario's kon bekijken waarin privé en zakelijk werden gecombineerd.'

Bellinga heeft zijn beslissing wat te doen met het in eigen beheer opgebouwde pensioen niet alleen laten bepalen door de cijfers. 'Ik heb gekozen het hele pensioen af te kopen. Omzetting in een oudedagsverplichting was financieel wellicht wat gunstiger, maar ik wilde vrijheid en flexibiliteit. Niet meer afhankelijk zijn van ingewikkelde regelgeving, die morgen zomaar weer kan veranderen. Ik heb nu de duidelijkheid en zekerheid die ik wil. Dat is een opluchting.'

[kader2]

'Geen zin nu een enorm bedrag te betalen'

Ronald de Kimpe (60)

'Laat je niet op het verkeerde been zetten door intuïtie of voorgevoel. Dit is materie die rekenwerk vraagt, de achterkant van een bierviltje volstaat niet.' Ronald de Kimpe (60), strategisch marketingadviseur en partner van managementadviesbureau VODW, is blij dat hij, naar aanleiding van het afschaffen van het pensioen in eigen beheer, zijn financiële toekomst heeft laten doorrekenen. 'Ik kon wel zien dat er een mooi bedrag beschikbaar was voor mijn pensioen, zeker in combinatie met een aantal koopsompolissen die ik al in de jaren tachtig afsloot. Maar om te zien hoe een en ander in elkaar grijpt, daarvoor moet je het hele financiële plaatje in beeld hebben.'

Begin jaren negentig richtte De Kimpe een pensioen-bv op. 'Dat was min of meer een automatisme in die tijd.' Een aantal jaren later werd het pensioenvermogen alsnog in de gewone holding geplaatst. 'En dat liep vervolgens maar op en op, zeker de commerciële waarde. In overleg met mijn accountant

heb ik toen vier jaar geleden de dotaties stopgezet, om het verschil met de fiscale waarde niet te groot te laten worden.'

Het aangekondigde einde van het pensioen in eigen beheer was een goede aanleiding om alles eens op een rijtje te zetten. 'Het grote voordeel is rust' Uiteindelijk bleek al het rekenwerk niet tot financieel grote verschillen te leiden tussen de beschikbare opties. 'Ik heb ervoor gekozen de fiscale waarde van de aanspraak om te zetten in een oudedagsverplichting. Afkopen had ook gekund, maakte financieel niet veel uit. Toen heb ik mijn gevoel laten meespreken: ik had geen zin nú een enorm bedrag naar de Belastingdienst te brengen.'